

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Sectio Decimaqvarta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

inter bruta etiam Dei notitiam est consecutus. Et quis dubitat, quin omnibus fortunæ donis optabilior fuerit Prophetæ Iob sua calamitas? Sanè D. Chrysoſtomus affirmare non veretur, finum illum, in quo sedebat Iob, Chryſoft. Hom. 5. ad Pop. Ant. omni tribunali Regio venerabiliorem sibi videri. Et multi nunc, inquit, transmarinam peregrinationem à terræ finibus suscipientes in Arabiam abeunt, ut finum illum cernant: & conspiciati terram, deosculantur, quæ illius victoris certamina & cruorem omni auro pretiosorem exceperit. Ex his cum perspicuum sit, quàm iniqua sit hominis aduersus Deum de temporis iniquitate & rebus aduersis expostulatio; ad aliam querelam, quæ plus in speciem habet fundamenti, & ipsis interdum sapientibus excidit, cum Ecclesiastæ pergamus.

SECTIO DECIMAQVARTA.

ECCLESIASTES.

- VERS. 16. Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ: Iustus perit in iustitiâ suâ, & impius multo viuit tempore in malitiâ suâ.
17. Noli esse iustus multum: neque plus sapias quàm necesse est, ne obstupescas.
18. Ne impiè agas multum; & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

METRICA PARAPHRASIS.

ECCE alius vitæ scopulus probrosa minatur
 Naufragia, & astu pectus ancipiti rotat.

Ooo

Summe

Summe Deus vastum nutu qui concutis orbem,
 Aptasque rerum ac temporum alternas cives,
 Nullone humanos libras examine casus?
 Nullane nos in parte curarum locas?
 Heu vidi, dum suspirans mea fata peregi,
 Vitaque mimum umbratilem in scenam dedi,
 Vidi alacri vultu ac recta ceruice nocentes,
 Quaeis una lex libido, quaeis nullum est iugum,
 Qui innocuis ludunt iugulis, rapiuntque, feruntque,
 Scelusque nullum sceleribus pasti autumant,
 Ducere inoffensos natura tramite cursus
 Adusque seras capitis incani niues.
 Nulla licet scelerum saties, neque cura pudoris
 Male feriat limitem figat, tamen
 Qui sola terrarum despectat ab aetheris axe,
 Longam nefastis prorogat vita diem.
 Parte alia iustique tenax cultor honesti
 Paene inter aras funus immeritum cadit.
 Nil pietas, nihil cana fides, nihil inclyta virtus
 Cohibere tela mortis indomita queunt:
 Sed veluti cum vere nouo pubescere tellus
 Incipit, et hortos primus inuestit color,
 Aut tenera ad Boream declinant lilia culmos,
 Aut verna pluuiis purpura exspirat Notis,
 Inuida fata piis mediae sic fila iuuenta,
 Et quos coronant merita, praecunctis secant.
 En scopulum. Quid enim superis pia turba litamus,
 Decreta sceleri poena si iustum premit?
 Ah! caue ne fatis legem praescribere tentes,
 Superumque placita lance mendaci exigas.
 Neu nimum sapuisse velis, rebusque minorem
 Aciem fatiges ingenio calo abditis.

Ut Phœbi radiis caligant luminis orbes,
 Sic tibi retusa mentis obrepet stupor.
 Impia sacrilego neu lingua regurgitet æstu,
 Commenta stolidi cordis in Deum euomens,
 (Otia ceu cæli sub cardine languida ducat,
 Securus imas fors quid in terras vehat)
 Ne tibi sidereâ fulmen iaculetur ab arce
 Crudoque vitam funere abruptat Deus.
 Sit licet vsque pius, serasque ardescat in iras,
 Et ad nocentem lanceo adrepat pede;
 Si tamen in calum blasphema resolveris ora,
 Celeres in iras læsa maiestas ruet.

PROSA EXEGESIS.

NOVVS hîc lapis offensionis obiicitur, noua quere-
 larum seges ac materia: & in speciem quidem prio-
 ri illa vulgi quiritatione solidior, reuerà tamen ad cu-
 mulum miseriarum huius vitæ pertinens (quæ, vt infi-
 nuat Ecclesiastes, non tantum vanitatis est plenissima,
 sed etiam ipsa vanitas) quod nimirum iusti in medio
 ætatis flore, dum se Deo vel maximè probant, immaturâ
 morte succidantur; impij verò, dum in omnium scele-
 rum colluione volutantur, etiam vltra metam votorum
 suorum vitam voluptatesque producant. Cùm enim de
 Deo eiusque prouidentia nihil nisi iustum sanctumque
 concipere fas sit; mirantur & indignantur non pauci,
 eam in hac vitâ iustorum atque impiorum sortem vi-
 deri, quam ad æquitatis lancem reuocare vix possint.
 Sanè, si Boëtium audimus, mala fieri in regno scientis
 omnia, potentis omnia, sed bona tantummodò volentis
 Dei, nemo satis potest nec admirari, nec conqueri. Et
 tamen vix orbe condito innocentis Abelis sanguine terra

*Iustis in-
 terdum
 breuissi-
 ma, impijs
 longa vita
 conceditur.*

*Boëtius
 lib. 4. de
 Consol.
 Prof. 1.*

Baron. an-
no Christi
304.

Psal. 72, 1.

imbuta est: quem cum impius Cain in primo iuuentutis flore demessuisset, ipse vitam contaminatissimam supra sexcentos octoginta annos protraxit. Et quot pios Principes in medio virtutum cursu vita destituit, cum inmanes illas belluas, Diocletianum & Maximianum, tot Sanctorum sanguine ebrias, tandem vitæ & imperij saturas, quasi in sinum quietis amœnissimi ruris prata susceperint? His olim similia demiratus, penè cespitauit Propheta Regius, quamuis debita erga Deum reuerentiæ non immemor. *Quàm bonus, inquit, Israel Deus his qui recto sunt corde! Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.*

Hactenus admirari licet occulta diuinæ prouidentiae consilia: sed caue ne vltra proucharis in altum hoc & periculosum mare, in quo gemini occurrunt scopuli, alter nimiae iustitiæ, alter nimiae impietatis: alter, inquam, illorum naufragiis infamis, qui plus æquo sibi sapientes, & imprudenti zelo succensi, iustitiam, quam sibi adscribunt, in diuinæ prouidentiae operibus requirunt; alter eorum, qui hac mundi ataxiâ offensi, omni timore Numinis prorsus repudiato, si quid palato suo minùs gratum acciderit, ad blasphemias & impia maledicta reuoluuntur.

Inuicia Dei
nō sunt cu-
riose exami-
nanda, ne-
dum car-
penda.

Priores illos, quos error potius quàm malitia transuersos agit, ita monet Ecclesiastes: *Noli esse iustus multum; neque plus sapias quàm necesse est, ne obstupescas.* Neque existimes hominem à Deo negligi, propter quem tam multa illi curæ sunt & cordi. Porro si quæsieris, quæ sit illa iustitiæ ratio, vt nec iustis vitam iustitia producat, nec impiis impietas abrumpat; sed his potius longa senectus contingat, illos immatura mors auferat; interro- gabo

gabo & ego vicissim cum Apostolo: *Quis cognouit sensum* Rom. 11, 34. *Domini, aut quis consiliarius eius fuit?* Vnum scio, constare Deo facti sui rationem, etiam cum de eâ nihil nobis constat: nec melius hæc ratio constat, quàm si nulli reddatur, cum rationis omnis instar sit voluntas supremi Numinis. Quemadmodum enim Poëta pro arbitrio alios in scenâ diutiùs detinet, longamque fabulam exhibere permittit, alios ostendit tantùm, & nullo carmine recitato reuocat: ita in huius vniuersi theatro hunc vario munere aut actione Deus in scenam mittit,

Hunc tantùm terris ostendunt fata, nec vltra

Virg. l. 6. Acneid.

Esse sinunt. — Aut quemadmodum peritus hortorum cultor plantas quasdam, priusquam degenerent, in vsus suos euellit, quosdam etiam fructuum præmaturè decerptos, in mel & saccharum recondit, alios ad putredinem vsque in arboribus relinquit: ita mundani huius horti cultor alios aliosque carpit aut reseruat, omnes in vsum gloriæ suæ, & ad aliquod clementiæ iustitiæque specimen exhibendum.

Quid, quod ne ipsis quidem hominibus attendendum est, quamdiu, sed quam benè vixerint; neque quam citò, sed quam sanctè naturæ debitum soluant? Quid enim? vsque ad eone mori miserum est, vt supplicij loco id sit habendum? aut in præmiis reponenda est vita hæc mortalis, quam velut conceptorum in vtero carcerem censebant Indorum Gymnosophistæ? Sanè non est positum vitæ bonum in eius spatio, sed in vsu; nec morâ beatior fit vita, sed longior. Quid enim lucri facimus, ait Nazianzenus, quantocumque illo quod adiicitur spatio, nisi vt plura mala partim videamus, partim patiamur, partim fortassis etiam faciamus; ac tandem nihilominus tributum naturæ debitum pendamus? Aut quid

Vita bonū non in longo spatio, sed recto vsu consistit. Nazianz. Orat. 10.

magnopere sapienti deperit, si momentaneæ huic vitæ aliquot momenta decerpseris? Certè nihilo se minoris æstimat sapiens, quòd virtutes eius spatio breuiore clauduntur. Vtcumque illi vita ceciderit, siue senectus longa obtigerit, siue citra senectutem finitus fuerit, non eadem idcirco virtutis erit mensura, quæ fuit ætatis. Vtrum maiorem an minorem in arenâ circulum scribas, ad spatium eius pertinet, non ad perfectionem. Et quamuis alter diu manserit, alterum statim obduxeris, & in eum, in quo scriptus est, puluerem solueris, nihil idcirco perfectioni addideris aut detraxeris. Denique non ea longa vita ducenda est, quæ momentis circumscribitur: ea verè longa est, cuius, postquam transierit, propter rerum cum laude gestarum conscientiam æternum iuuat meminisse. Hoc voluit Martialis, cum dixit:

Vita longa est, cuius æternum iuuat meminisse.

Martialis
l. 10. Epig.
23.

Nulla recordanti lux est ingrata grauisque:

Nulla fuit, cuius non meminisse velit.

Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est

Viuerè bis, vitâ posse priore frui.

Quæ cum ita sint, quis, obsecro, diuina consilia sugillare aut iniustitiæ condemnare audebit, quòd nunquam iustis breuior vita contingat? Quàm leuis enim hæc iactura sit, cum ea quæ dicta sunt, tum luculenter Sapiens ipse demonstrat, Iustus, inquit, si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata; cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Placens Deo factus est dilectus, & viuens inter peccatores translatus est. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Consummatus in breui expleuit tempora multa: placida enim erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio

Sapient.
4, 7.
Cur iustorum vita nonnumquam sit breuior.

dio iniquitatum. Satisne iam causæ videtur habere diuina prouidentia, vt breuiore curriculo iustorum vitam finiat? Vnde ergo tam prona est in querelas humana mens? Causam subiungit idem Sapiens: *Populi videntes, & non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia, secus atque oportet, de diuinâ prouidentiâ arbitrantur; dumque se iustitiæ zelo duci volunt videri, ipsi in Deum iniqui iudices esse deprehenduntur.*

Alij hac dispari iustorum atque impiorum forte offensi, maiore etiam impudentiâ, prorsusque sacrilegâ temeritate, aut nullum Numen agnoscunt, aut stultissimis blasphemis eius maiestati obtrectant. Et hic alter est scopulus, in quem nonnulli præsertim Ethnicorum impingunt. inter quos Ouidius sic audet scribens de morte Tibulli:

*Cùm rapiant mala fata bonos, ignoscite fasso,
Sollicitor, nullos esse putare deos.*

Ethnic i diuina prouidentia sine causâ obtrectant.
Ouid. l. 3.
Amorum
Eleg. 8.

Et alius non minùs impudenter:

*Marmoreo Licinus tumulo iacet, at Cato paruo,
Pompeius nullo. Credimus esse deos?*

Varro in
Epigram.

At quo tanto scelere sese hîc obstrinxit Numen, vt non solum è mentibus hominum, sed prorsus è rerum naturâ istorum calculis exterminetur? An quòd Cn. Pompeium post tot triumphos in littore maris obruncatum absque exequiis tumuloque destituit? Scilicet ille superbiæ & ambitionis apex peculiari Dei curâ ab iniuriâ vindicandus fuit, qui honorum cupiditati plus æquo indulgens, Romanam euerit Rempublicam: in quâ cum Cæsar nullum pati superiorem posset, ille ne patrem quidem. An quòd Tibullum in medio flore ætatis, vel potius libidinum succidit? nimirum nulla in cælo erit prouidentia, quia in gratiam infamis istius prostibuli

buli naturæ cursum non interuertit? En crimen, en causa, cur viles terræ vermiculi infinitam Dei maiestatem ludibrio habeant, nullamque virtutis aut meritorum à Deo rationem haberi somnient.

*Impij Dei
providen-
tiam blas-
phemant.*

Malach.
3, 14.

Sed quid Ethnicos impietatis arcesso, quorum subinde tota vita blasphemia est? hoc potius admiratione dignum est, inter ipsos Abrahami posteros hanc tantam impietatem inueniri potuisse, vt auderent apud Malachiam in has voces erumpere: *Vanus est qui seruit Deo: & quod emolumentum, quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram Domino exercituum? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt Deum, & salui facti sunt.*

*Blasphemia serè
in hac vitâ
etiam pu-
nitur.*

Sed quò ruis abominanda temeritas? *Ne impietas agas multum*, monet Ecclesiastes, *& noli esse stultus in carpendis ac damnandis diuinæ prouidentiae consiliis, ne moriaris in tempore non tuo*, nec ad illam pertingas vitæ metam, quam tibi spe votoque destinaueras; aut ad illam etiam, ad quam te secundum naturæ cursum peruenturum Deus ipse prænouerat, nisi blasphemis tuis eum ad accelerandam vindictam prouocasses. Quamuis enim Deus in ceteris delictis conuiuere diu solear, nescio quos tamen eius furori stimulos addere videtur blasphemia. Nec mirum: nihil enim horribilius blasphemiam, ait D. Hieronymus, quæ ponit in cælum os suum. Omne quippe peccatum, blasphemiae comparatum, leuius est. Huius itaque criminis magnitudini supplicij quoque magnitudo respondet, & quidem exclusis induciis à diuinâ miseratione solitis concedi. Sensit hoc ingenti suo malo Sennacherib: qui cum Ezechiae Iudæorum Regi sic insultasset, *Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam; neque dicas, Non tradetur*

Hieron. in
Isaiam.

4. Reg. 19,
10.

tur

tur Ierusalem in manus Regis Assyriorum. tu enim ipse audisti que fecerunt Reges Assyriorum vniuersis terris. num ergo solus poteris liberari? Ezechias Deo supplex, propositâ rei indignitate, tantum peffecit, vt læsa Maiestas diuina has impio minas intentarit: *Insanisti in me, & superbia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in viam, per quam venisti.* Nec facta dictis fuere mitiora. Eâdem nocte illâ venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Postera die, tantâ suorum clade consternatus Sennacherib, desertâ Ierosolyinâ discessit Niniuen; ibique in templo Nefroch à propriis filiis obruncatus est. Quid nunc attinget, post tam horrendam tamque præcipitem vindictam, illud in medium adferre, quod Epistolâ quadam narrat Cardinalis Petrus Damianus? fuisse scilicet Burgundum quemdam Clericum, qui cum virtutem nihil iustis prodesse contenderet, palamque falsam esse pronuntiaret hanc Christi sententiam, *Qui se humiliat, exaltabitur*; repente gladio per os instar fulminis transfixus est. Sed impios illos missos faciamus, quos sua fati condemnat impietas, & ex hominum mentibus affectibusque proscribit. Illud potius cum Ecclesiaste nobis prouidendum est, ne, quod de indiscreto iustitiæ zelo à nobis dictum est, ad vniuersi generis præiudicium, aut aliquod veræ iustitiæ dispendium trahatur. Hæc itaque præcauens subiunxit Ecclesiastes:

Ibid. v. 28.

Petrus Damian. lib. 2. Epist. 15.

Matth. 23, 12.